

színházi esték

* A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS AZ EGRI GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ MŰSORISMERTETŐINEK 1972. DECEMBER HAVI MELLÉKLETE *

Virág és tövis

„A színész élete öröm és gyötrem, virág, s tövis...” — Petőfi Sándor írta le ezt a mondatot, s tollát személyes élmény, tapasztalat vezette. Nagy költőnk, aki 150 évvel ezelőtt, a mi színházunk alapításának évében született, évekig vándorszínész volt, saját bőrén érezte, élte át a színészelet sok-sok örömét, gyötremét. 1841—43 között hat-tíztagú kis vándortársulatoknál „körmölgeté, mint más a színlapot” s tette meg első színpadi lépéseit. „Hősleg működém három szerepben, minthogy a társaságnak csak hat tagja volt.” Székesfehérvárott, Kecskeméten, Pozsonyban, Debrecenben már igazi nagyszínházaknál találjuk, s 1844-ben Pesten is fellép.

Milyen színész volt Petőfi? Sokáig tartotta magát a hiedelem, hogy gyenge. Csakhogy a kortársak, kritikusok ítélete nem lehet mérvadó, ha arra gondolunk, hogy milyen volt az akkori színészi ideál játéktípusa. Jókai szerint Petőfi tehetséges színész, bár „nem volt bömbölő hangja, mely megrázza a karzatokat”, jelentős szerepeket játszott, s nemcsak a színlapot körmölgette, jutalomjátéka a Lear Bolondja volt Kecskeméten. Feltehetően korát megelőző, természetes, könnyed, mondhatnánk modern felfogásban alakította szerepeit. Egressy szerint „Sándor elejétől végig bátran, kedélyesen játszott”. Persze, amikor költői sikereivel egyre jobban érvényesült, lemondott a színészetéről, hogy teljesen a versírásnak éljen!

A vándorévek alatt és később is versek születtek a színpad ihletése nyomán. Bizony szegényebbek lennének sok gyönyörű költeménnyel, ha nem él, tapasztal annyit a vándorszínész-költő. „Micsoda kaleidoszkóp, micsoda mozgó panoráma volt ez az élet Petőfinek! Hány olyan eleven alak véssődhetett ez alatt a lelkébe, akiket azóta mind ismerünk a verseiből!” — írja Jászai Mari.

Az ifjú kecskeméti színész jövendőli sorait végül az idő igazolta:

„Dicső neve költő fiadnak,
Anyám soká, örökkön él.”

(Markaly Gábor, a Hamlet címszereplője)

A hónap bemutatója: Hamlet

„Több dolgok vannak földön és egen,
Horatio, mintsem bölcselmetek
Almodni képes!”

Ezek a felejthetetlen szavak illő szerénységre intik a kísérletezőt, aki Hamlet tragikumának rejtélyét igyekszik megközelíteni. Nem fölfedezni és megoldani, csupán önmaga előtt rendezni azt a bonyolult kérdéskomplexust, amelyet Shakespeare feltett mindenki számára Hamlet történetében. Mert a kérdőjel szinte szükség-szerűen ott marad minden megoldás végén, s mégis mindig újra meg újra megpróbálják a színházak, a rendezők megkísérteni a lehetetlent, hisz a megoldatlan rejtély mindig a legizgatóbb. Idei évadunk nagy vállalkozása a Hamlet, s a nagy költő-

óriás gazdag remekművével való találkozás élmény azoknak is, akik létrehozzák az előadást, azoknak is, akik végignézik. Shakespeare a költők között is a legnagyobb, mert ahogy Reinhardt írta róla: „Egy személyben volt költő, színész és rendező. Szavaival tájakat festett, színpadi épületeket emelt, darabjaiban minden csupa zene és tánc. Ő áll a legközelebb a teremtőhöz. Csodálatosan kerek világot teremtett, földet minden kis virágával, tengert minden viharával együtt, napfényt, holdat, csillagokat, emésztő tüzet, szellemektől nyüzsgő levegőt — és mindezek közé emberi lényeket, szenvedélyeikkel, humorukkal, tragédiájukkal együtt.”

1812-ben a magyar társulat már átköltözött a Rondellába, mikor nagy fordulat következik be Széppataki Róza életében. Van a színtársulatnál egy fiatalember, mindössze egy évvel idősebb Rózánál, de már régebb idő óta színész: Déry Istvánnak hívják. Szeretetre méltó, szolgálatkész, nyugtalan természet, az egész társulat kedveli.

„Minden helyet, hol hiány volt, Déry pótolta ki. Ő muzsikái tehetséggel bírt, bár semmiben sem volt virtuóz. Ha az orkesztrumban hiányzott a flóta a próbán, már ő odaugrott, s flótált; ha elkésett a klarinétos, egész passzióval végig klarinétozott; ha a violincellista megbetegedett, már ott termelt a violincello mellett, ha a nagybrúgós fáradt ki, oly dühösen esett neki és cibálta a vonót, hogy azt gondoltam, kettétöri.”

Ez a fiatalember égre-földre udvarolni kezdett Rózának. A lány ki nem állhatja, de Déry csak nem tágit, s rövidesen megkéri a kis színésznő kezét. Kosarat kap, Róza világosan megmondja neki, hogy nem szereti. Erre valóságos özszeesküvést sző körülötte: megnyeri ügyének a társulat tagjait, Róza ismerőseit és barátjait. Egy kis hazugságot sem vet meg: azt állítja, hogy megkapta Róza anyjának beleegyezését a házassághoz. Pedig ebből egy szó sem igaz. Róza végül is enged a sok baráti rábeszélésnek és beleegyezik a házasságba. Így lesz a 20 éves kis Schenbach Rózából Déry Istvánné.

Még esküvő előtt különös dolog történik vele. Egy nap titokzatos levelet hoz neki a színlaposztó: „Holnap jókor haza kell utaznom. Én magát végzetlenül szeretettel szeretem, s lelkemben hordom képét, mióta először színpadon megláttam játszani, s ezen szende képet fogom titkon keblembe zárva hordani végleheletemig. Ha meghalagat, s hajlandó hozzám, egy darabka rózsaszín szalagot, ha meg nem hallgat, egy darabka fekete szalagot zárjon a felelethez. E két szín fogja életem irányát kormányozni. Ha rózsaszín lesz a jel, fél év múlva visszatérek Pestre, s akkor bővebben fogok nyilatkozni, ha fekete lesz, akkor szívem örökre gyászolni fog. K. J.”

Ki lehet ez a K. J.? — tűnődik Róza. Nem tud rájönni, így hát nem is válaszol a levélre. Csak jóval

Déryné

Pestől — a vándorévekig (3)

kesőbb, esküvője után derül ki, hogy a rejtélyes levelet Katona József írta.

Katona József ebben az időben a pesti színtársulat színésze és dramaturgja. Darabokat ír és fordít a társulatnak. Néha mint színész is fellép, Békési álneven. Nagy külön, szörnyű komoly és rövid beszédű ember. Déryné szinte naponta találkozik vele, de zárkózott viselkedése miatt nem is gondol arra, hogy a levél tőle származhatik.

Egy év múlva újabb furcsa találkozása van vele. Dérynének mulatságos bonyodalma támad egy udvarlójától kapott rózsza körül. Ezt a történetet Katona József feldolgozza „Róza, vagyis a tapasztalatlan légy a pókok között” című vígjátékában, alaposan kihagyva a mesét Déryné ellen. Bizonyára egy kis bosszúvágy is dolgozott benne.

Ennek a névtelenül benyújtott darabnak egyik szerepét osztja ki egy nap Dérynének. A színésznő rögtön ráismer a történetre, hiszen még a szereplők nevei is élő személyekre utal-

nak. Látja azt is, hogy milyen kedvezőtlen színben tünteti fel őt a darab. Azonnal az igazgatóhoz fordul és kijelenti, hogy ezt a szerepet semmi körülmények között sem játssza el, sőt követeli, hogy a darabot azonnal vegyék le a próbarendről. Az igazgató enged Déryné kérésének, s a vígjáték nem kerül színre.

Érdekes, hogy Déryné nem ismeri fel Katonában a nagy író, de még mint a Bánk bán szerzőjét sem értékeli, pedig 1823-ban, a tragédia kassai ősbemutatóján ő játssza Melindát. Csak mint színészkolléga, félszeg és visszautasított udvarló marad meg emlékezetében.

Déry Istvánnal kötött házassága nem sikerül. Róza nem tud felmelegedni férje iránt, a mellözött férjből pedig mindjobban kiütököznek az eddig elrejtett, durva vonások, féktelen viselkedése végül is teljes szakításhoz vezet.

Éppen házassága idején újabb változás áll be a színtársulat vezetésében. Mérey Sándor visszavonul az igazgatásból, s helyét

Kulcsár István, kiváló újságíró, a Hazai Tudósítások szerkesztője foglalja el. Lelkes és céltudatos irányítása alatt kezdi meg a társulat székesfehérvári kirándulásait. Mindinkább nyilvánvalóvá válik ugyanis, hogy Pest még mindig nem tud megszakítás nélkül eltartani egy magyar színtársulatot. Ő már nemcsak a napi problémákat látja, hanem messzebbre tekint — gyűjtést rendez egy állandó magyar színházra, s a begyűlt összegből telket vesz a felépítendő Nemzeti Színház részére a Hatvani utcában.

Egyszer csak híre jár, hogy a Szépitő Bizottság, amely József nádor vezetése alatt a Hild-féle városrendezési terv megvalósításán dolgozik, elrendelte a Rondella lebontását. Bármily helyesnek látszik is ez az intézkedés a városrendezés szempontjából, a pesti magyar színeszetet válságba sodorja. Kulcsár István szomorúan jelenti be a társaságnak, hogy elvesztették otthonukat, és el kell hagyniuk Pestet. Az utolsó társulati ülésen átadja Pest megye ajánlólevelét, amellyel mehetnek egész Magyar- és Erdélyországon keresztül-kasul. Ezzel immár másodszer szűnik meg az állandó magyar színészet Pesten, húsz év leforgása alatt.

Nagy sírás-rívás közt búcsúznak Kulcsártól, aki útirányként Egert és Miskolcot ajánlja nekik először. Tizenkét hatalmas szekerre pakolnak föl, s 1815 hűsvétja után nekiindulnak a világnak.

Ezzel kezdődik el az az időszak, amelyet a magyar színésztörténet „a vándorlás kora” néven szokott emlegetni, s amelyet az állandó otthonát veszített magyar színészetnek városról városra való bolyongása jellemez. Ponyvával borított echószekerekből álló karavánok szelik át az országot rekkendő hőségben, feneketlen sárban vagy dermesztő hidegben, hogy egyik városból a másikba vigyék a magyarul játszó és magyarul éneklő színészeket. De bármennyi küzdelmet és szenvedést követel is ez a vándorélet a magyar színészekről, hatásában felbecsülhetetlen szolgálatakat tesz a vidéki városok megmagyarosodása, öntudatra ébredése és művelődési igényük kifejlésze körül. Ennek a hősi korszaknak legnagyobb hősnője éppen Déryné Széppataki Róza.

Borsod fiától búcsúzunk...

A klubban, öltözőkben gyakran hallottam emlegetni a nevét. Ebben a világban, ahol annyiszor szokott fájni a mások sikere, Pécsi Sándorról mindig a legnagyobb szeretettel, elismeréssel beszéltek. A szeretet azt a fiatalembert fogta körül, aki itt élt és játszott 1945-ben.

Most derül ki, hogy az idősebb pályatársak mennyi mindent tudtak róla. Az életben is olyan volt, mint szerepei többségében: friss-szellemű, életvidám, fiatalon is bölcs. S kicsoda dinamizmus lakozott benne! Semmi sem állt tőle távolabb, mint az elkülönülés, az arisztokratizmus. Szeretett játszani, ez volt legfőbb életeleme. Játssza Miskolcon, a Fölszállott a páva népbiztosát, operett-buffókat, a Csodahajó Pipás Bercijét, s mesejátékok csodás szörnyeit. Remek maszkokat készített... Ebben sokszor versenyeztek Bessenyeivel. Kikötötték, hogy az új maszkban csak a színpadon láthatják egymást. Pécsi minden lépését színpadon szellemi izgalom követte. Szerette a tréfát, de soha nem állt be a vidéki tréfamesterek közé.

Ejszaka tanult. Szövegkönyvei bonyolult kottáknak hatottak. Minden szerepének elkészítette saját „partitúráját”. Nem hiányzott azokból egyetlen szünetjel sem.

Egykori direktora biztatta: próbálkozzék Pesten a Művész Színháznál. Maga vitte el a fiatal színész Várkonyi és Apáthy színházába, hogy meghallgassák. Pécsi Sándort biztatni kellett: nem szivesen „vizsgázt””. Az eredményről felesleges beszélni. A meglepetésről, amit a fiatal színész okozott, Várkonyi is többször nyilatkozott már.

A Művész Színházban első szerepeként Anouilh Euridikéjének ültött, ötvenesztendő színgazgatóját játszotta. Pécsi 25 esztendő volt akkor. Mikor a színpadon megjelent — ritka színházi pillanat! — egyszerűen zizegni kezdett a sok színlap a nézők kezében... Csak a miskolci kollégák ültek nyugodtan, s nem kis büszkeséggel. Ők ismerték Pécsi Sándort.

Később megismerte az egész ország, bírtokosa lett a legmagasabb kitüntetéseknek, szerepét számon tartja a színháztörténet. Időnként hazajött, s ha Pesten az öltözőjében felkeresik, örökig meséltetett magának Miskolcra.

Hittük, hogy rövidesen Falstaffként láthatjuk. S miért ne hittük volna, hiszen csak ötvenesztendő volt...

„A legigazabb szívtáplálék”

A Miskolci Nemzeti Színház társulata különösebb hírverés nélkül fogott hozzá a Hamlet előkészületeihez. Nálunk igen tiszteletre méltó hagyománya van a klasszikusok színrevitelének, de az is nyilvánvaló, hogy nem minden szezon alkalmas egy-egy Shakespeare-bemutatóra. Olykor a művészeti vezetők érdeklődésének másfelé fordulása,

A korai magyar kritikus így ír a műről: „Hamlet az egész világirodalomban a legigazabb „szívtáplálék”. Ennek van legtöbb magyarázója, de azért Hamlet lelkéhez mindenki külön úton jut el...”

Érthető hát, hogy a mai nézőt is az izgatja leginkább, ami 1602 óta (éppen 370 esztendeje született ez

(Gyöngyössy—Markaly)

(Paláncz—Markaly)

olykor pedig a társulat összetétele nem kedvez egyik vagy másik klasszikusnak.

Némi pátosszal azt mondhatnánk, hogy az idén éppen kedvező a „csillagok” állása. Új tagjaink között üdvözölhetjük a fiatal — ám kellő művészi gyakorlattal rendelkező — Szirtes Tamást, aki pályája jelentős állomásaként a Hamlet bemutatását határozta meg (így találkozott a színház célkitűzéseivel) s együttműködésünk erői is alkalmasak a nagy erőpróbára.

a tragédia) foglalkoztatja a színházkedvelőket, s főként a színház művészeit: hogyan közelíti meg az előadás Hamlet lelkét, lényegét?

Szirtes Tamás elsősorban a Hamlet társadalmi alapját kívánja a néző számára jól érezhetően ábrázolni. — *Vad, erőszakos, véres világ ez, melyben a dán királyfi él* — halljuk tőle, s kicsit csodálkozunk. Aztán mégiscsak igazat kell neki adnunk, hiszen a drámát figyelmesen újraolvastva

magunk is rájöhettünk erre. S láncsak mit ír a műről egy század eleji bírálója: „Shakespeare olyannak festi az udvart, amilyennek Hamlet látja: csupa hízélgés, csupa bűn, kétszínűség. Csalárd a szerető, kém a barát, ostoba az udvari nép.”

Szirtes Tamás mintha csak ezt a gondolatot folytatná, így fogalmaz: *ebben a környezetben nem érezheti otthon magát a Wittenbergből megtért királyfi,*

gasrendű költői szöveg adja meg. Egyben ez okoz a legtöbb gondot is. Precízen értelmezni, s hangszerelni kell minden mondatot. A gazdag gondolatiság, s a rohanó cselekmény nagyon nehéz feladat elé állítja a színészt és a rendezőt.

A korszerű színház nem deklamálhat, s kerülni kell a misztikus homályt is. Röviden: a pszichológiai realizmus törvényei szerint kell felépíteni Hamlet figuráját s az egész előadást.

(Csizsér—Markaly)

aki a szellem embere. Ő már a következő századot hordozza magában.

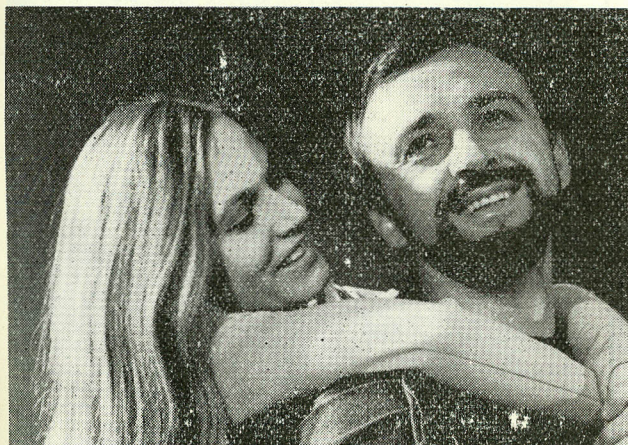
A színpad minden művészenek az a célja, hogy hű maradjon az íróhoz. Shakespeare-nél ez különösen fontos. A miskolci előadás legfőbb törekvése, hogy figyeljen az író „instrukcióira”.

Mikor a nagy angol színre vitte darabjait, adott volt a játéktér. Shakespeare a kimondott szavakkal díszletez. A mostani előadás alkotói is elvetnek mindenféle naturalista részletezést. Nem a modernség, a hűség! érdekében.

A darab stílusát — mondja Szirtes Tamás — a ma-

A színház legjobb művészeit vonultatja fel ehhez a produkcióhoz. Markaly Gábor a címszerepben, Gyöngyössy Katalin Ophéliaként mutatkozik be. A királyi pár Kovács Mária és Paláncz Ferenc kettősében nyer méltó megfogalmazást, Polóniust Csizsér András Horatiót Pákozdy János játssza. De mind a 26 szereplőnek rangos feladatot jelent az előadás. Shakespeare közelről, belülről ismerte a színházat; egyetlen mondata sem hangzik el okatlanul...

A reneszánszból ugyan visszalép ez az előadás, művészi igényben azonban minden bizonnyal előre...

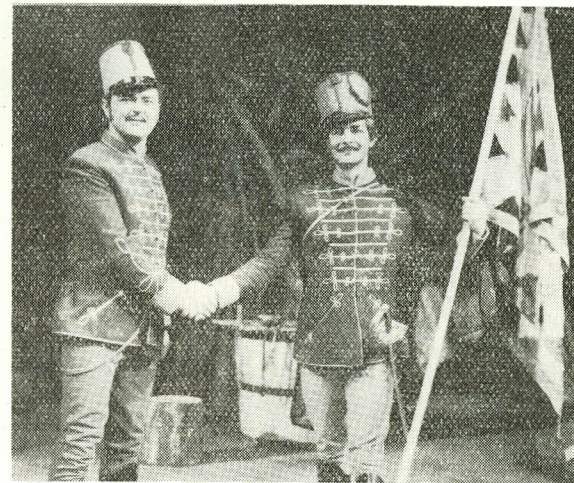
(Gyöngyössy—Varga T.)

1972. december	Miskolci műsor	
1. péntek	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (7)
2. szombat	VIHAROS ALKONYAT	József A. ifj. bérlet (3)
	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (7)
3. vasárnap	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (10)
	VIHAROS ALKONYAT	Goldoni bérlet (7)
4. hétfő	NINCS ELŐADÁS	
5. kedd	CIGANYBARÓ	Gárdonyi ifj. bérlet (fél 5)
6. szerda	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (3)
7. csütörtök	CIGANYBARÓ	Schiller bérlet (7)
8. péntek	CIGANYBARÓ	Molière bérlet (7)
9. szombat	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (7)
10. vasárnap	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (7)
11. hétfő	NINCS ELŐADÁS	
12. kedd	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (10)
13. szerda	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (10)
14. csütörtök	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (10)
15. péntek	HAMLET	Bemutató bérlet (7)
16. szombat	HAMLET	Petőfi ifj. bérlet (3)
	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (fél 8)
17. vasárnap	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (3)
	HAMLET	Déryné bérlet (fél 8)
18. hétfő	HANGVERSENY	(fél 8)
19. kedd	HAMLET	Bérletszünet (fél 4)
20. szerda	VIHAROS ALKONYAT	Radnóti ifj. bérlet (fél 5)
21. csütörtök	HAMLET	Huszka és Egyetemi bérlet (7)
22. péntek	HAMLET	Vörösmarty bérlet (7)
23. szombat	HAMLET	Csiky bérlet (7)
24. vasárnap	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (3)
	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (3)
25. hétfő	HAMLET	Bérletszünet (7)
	MESE A TÚZPIROS VIRAGRÓL	Bérletszünet (3)
26. kedd	HAMLET	Bérletszünet (7)
	NINCS ELŐADÁS	
27. szerda	HAMLET	Madách bérlet (7)
28. csütörtök	HAMLET	Madách bérlet (7)
29. péntek	VIHAROS ALKONYAT	Bérletszünet (7)
30. szombat	HAMLET	Katona bérlet (7)
31. vasárnap	CIGANYBARÓ	Bérletszünet (6)

Decemberi repertoárunk

Viharos alkonyat. Polezsájev professzor (Simon György) csendes otthonába, mint forgószel tör be Kuprijanov matróz (Gyarmathy Ferenc) személyében a forradalom. Kettőjük találkozása a darab legérdekesebb jelenete — a tudomány és a forradalom egymásra találását szimbolizálja.

Cigánybáró. Egy kép Strauss nagyoperettjéből, melyet a közönség soha nem láthat „élőben”: két Gábor diák (Mátyás Jenő és Kendeffy Gyula) van együtt a színpadon. Láthatóan nagyon barátián megosztognak a szerepen.

Lopj kevesebbet. Három a kislány — de nem Tschöll papa lányai Bécsből, hanem Dario Fo komédiájának három női főszereplője (Máthé Eta, Komáromy Éva és Virágh Ilona).

Útközben

„Pótszékes ház” van az Egerbe induló autóbuszon. A Furfangos özvegy együttesével utaznak át a Doktor úr szereplői, hogy délieltőnként ott próbáljanak, azon a színpadon, ahol a bemutató lesz. Kisebbség nagyobb bőröndökkel, szatyrokkal cihelődik fel a Sárkány család, Marosiné nevelő, Csató fogalmazó és persze Puzsér is, a hírhedt betörő, Molnár Ferenc bohózatának hősei most még civilben vannak, hisz csak holnap kezdődik a színpadi munka, a darab rendelkezésképp próbái, ezért rándul át három napra Egerbe Hegedűs Iászló vezetésével az együttes. Elindul a busz, szinte lépésben fúrja magát előre a tejfölsűrűségű ködben. Elcsendesednek az utasok, ki szunyókál, ki halkán beszélget szomszédjával, van, aki falatozni kezd — nem tudni késői ebédjét, vagy korai vacsoráját költi

el. Megszokott a kép, színészeink rutinos utazók. Bekapcsoljuk a képzeletbeni magnetofont, vajon milyen gondolatokkal kezdik próbamunkájukat a Doktor úr szereplői?

Doktor Sárkány — Rózsa Sándor: — Másodszor találkozom a darabbal, Kecskeméten Csató fogalmazót játszottam, most a címszerepet. Abban sikerem volt, remélem, ez is jól sikerül.

Sárkányné — Máthé Eta: — Azt hiszem a Doktor úrban mindenki játszott már, aki pár éve a színpad deszkáit koptatja. En másodszor veszem magamra Sárkányné bukjel-szoknyáját, hisz tízegynéhány éve éppen Miskolcon, a Kamaraszínházban alakítottam ezt a kacér szépasszonyt.

Lenke — Péva Ibolya: — Balszerencsés szezonkezdésem után most örömmel

játszom zenés darabban, s hogy lábam teljesen meggyógyult, meggyőződhet róla a kedves néző, hisz táncolni is fogok a Doktor úrban.

Marosiné — Máthé Éva: — Első idej szerepemet — ahogy a futballisták mondják — nagy labdaéhséggel kezdem próbálni. Imádok karakterszerepet játszani, komédiázni. Itt aztán bőven lesz rá alkalmam.

Bertalan — Botár Endre: — Izgatottan várom a bemutatót, nemcsak azért, mert a szerepet máris megszerettem, de ez lesz első találkozásom az egri közönséggel.

Csató — Ábrahám István: — Izgalmas feladat. Félek is egy kicsit tőle. Vajon, hogy fogom hozni a figurát, ezt a nőcsábász szépfiút, aki ráadásul ilyeneket énekel: „Lehoznám néked a csillagokat is az égről...”

Puzsér — Csapó János: — Azt mondják, ziccerszerem. Nem szeretem ezt a kifejezést. Puzsér, a vi-

(Csapó János)

szonylag becsületess betörő számomra egy ember, akit nekem kell életre keltenem. December 21-én kiderül, hogy sikerül-e. Nagyon remélem.

Képek a Doktor úr próbájáról

(Máthé Eta—Botár Endre—Péva Ibolya)

(Ábrahám István—Máthé Eta—Rózsa Sándor)

1972. december	Egri műsor	
1. péntek	LOPJ KEVESEBBET!	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
2. szombat	LOPJ KEVESEBBET!	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
	LOPJ KEVESEBBET!	Madách bérlet (7)
3. vasárnap	LOPJ KEVESEBBET!	Vörösmarty bérlet (fél 4)
	LOPJ KEVESEBBET!	Bérletszünet (7)
21. csütörtök	DOKTOR ÚR	Bemutató bérlet (7)
22. péntek	DOKTOR ÚR	Shakespeare bérlet (7)
23. szombat	DOKTOR ÚR	Katona bérlet (7)
25. hétfő	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (fél 4)
	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (7)
26. kedd	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (fél 4)
	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (7)
29. péntek	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (7)
30. szombat	DOKTOR ÚR	Madách bérlet (7)

Cselekvő emberszeretet

A színházjárás szenvedélye, a színházba járás szenvedélye elemi erejű vágya az emberiségnek. Ez a vágy mindig összegyűjti majd a színházban a színészt és a nézőt, s abból a dionüszoszi egységből, amelyben színész és közönség a föld fölé emelkedik, meg fogja teremteni az egyedül üdvözítőt, legmagasabb rangú művészetet.

Hiszek a színház halhatatlanságában. A színház legfőbb célja az igazság, mégpedig nem a mindennapok külsősége, naturalista igazsága, hanem a lélek végső igazsága.

(Max Reinhardt)

Vallomások a színház jövőjéről

Nem a színház, mint intézmény avult el, hanem dramaturgiája és formái. Ugy érzem: az a színház, amely korunk problémáit ragadja meg, amely ünnepélyesség nélkül, kiméletlen őszinteséggel kielégíti a közönség igényét, hogy végre saját létét élhesse át, az a színház szükségképpen élénk és általános érdeklődést vált majd ki, és ugyanakkor feltétlenül jó üzletnek is bizonyul.

(Erwin Piscator)

★

Sok ember van, aki megálapítja, hogy a színházi életmód egyre gyengül, viszont sokkal kevesebben vannak, akik felismerik, hogy a mai világ ábrázolása fokozatosan nehezebb lesz. Ez a felismerés készítetett bennünket, néhány színpadi szerzőt és rendezőt arra, hogy új művészi eszközök keresésére induljunk.

A mai világ a színházban ábrázolható, de csak akkor ha változónek, fejlődőnek látjuk.

(Bertold Brecht)

★

A színház szüntelenül változik; mindig annak a társadalomnak a jegyeit viseli magán, amelyben él.

Egyet azonban biztosan jósolhatunk: bármilyen formát ölt is a társadalom, a színház nem hal meg soha. Amíg a világ él és az ember álmodik, addig színház is lesz; mert a színház az álmok, a megvalósuló illúziók országa. Semmi sem hasonlít a színházhoz, és semmi sem léphet a helyére az emberi szellem vágyainak betöltésében.

(Elmer Rice)

★

A színházi alkotóművészet eleven folyamat, amely új meg új módszerekkel és művészi megnyilatkozásokkal gazdagítja saját műfaját. Aki rossz színházat csinál, ellensége a színháznak. Aki a színházat új meg új tartalommal és a tartalomnak megfelelő kongeniális formával gazdagítja, az előreviszi a színház fejlődését.

(E. F. Burian)

A Viharos alkonyat immár klasszikusnak számít. A szovjet irodalom alkotásai közül kevés mű ért meg ennyi felújítást. A témát, melynek megírására Tyimirjavev akadémikus élete inspirálta a szerzőt, a szovjet filmművészet tette közkincsé. A főszerepben nem kisebb színész mutatkozott be, mint Nyikolaj Cserkaszov. Ha még azt is elmondjuk, hogy a nagy rendező-generációnak két olyan tagja vállalta Rahmanov drámájának filmrevitétét, mint Alekszandr Zarhi és Joszif Hejfic, akkor nyilvánvaló, hogy miért foglal el most is jelentős helyet — az egyetemes filmművészetben is — ez az alkotás. Hogy nálunk Major Tamás ihletett Polezsájevnek emlékével kell megbirkóznia a színésznek, aki a Viharos alkonyat főszerepét vállalja, arról már talán nem is kell beszélni.

Simon György, a miskolci előadás professzora természetesen jól ismeri a darab előéletét; a korábbi előadások, a már-már film-

szorongás nélkül, a vibráló rossz érzéseket nem csupán a nagy feladat váltotta ki: réginek, ma már nehezen játszhatóknak ítélte a darabot és a szerepet. Mert az egy percig sem volt kétséges, hogy vállalni kell ennek a műnek romantikus hevületét. (Illés István rendezőnek különösen dicséretére válik, hogy nem csupán idézni akarta a nagy idők nagy tanúját, hanem a változó világ eseményeinek sodrában mutatta be az embert...)

Miközben díszelőadásra készült az együttes, folytonosan a nagy forradalom hétköznapi kerületek szövege. Mert nem a későbbi pirosbetűs ünnepről van itt szó; ez már csak következmény. A forradalmi eseményekből a szerző sem akar sokat láttatni. A legnagyobb dolog itt, hogy egy humanista tudós (a történelemben nem először, de a legkedvezőbb történelmi körülmények között) felismeri, hogy csak a dolgozó tömegek képesek egy korhadat társadalmi rend politikai és szellemi megújítására.

Polezsájev kivételes képességű ember, a zseni előrelátásával ismeri fel a proletárforradalom jelentőségét akkor, amikor osztályának tagjai közül még csak nagyon kevesen jutnak el a forradalom igenléséig.

és színháztörténeti remeklések azonban korántsem nyomasztották. Nem, semmiképpen nem akart valami egészen sajátos figurával meghökkenteni bennünket. Simon Polezsájev nem volt modern, de korszerű volt!

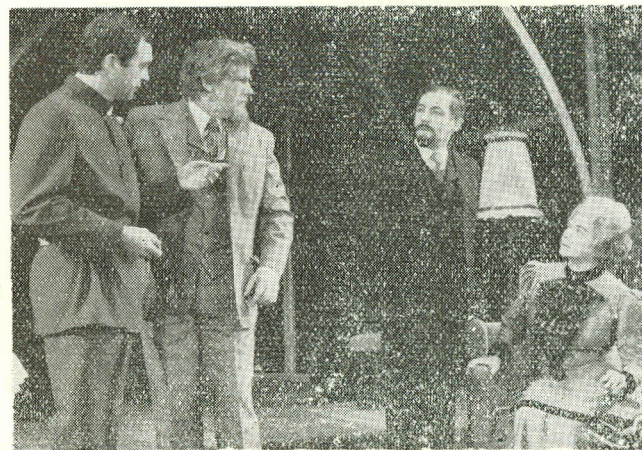
A színház persze — ismerve Simon György művészi erejét, fogékonyságát — el is várt egy sikeres alakítást. Tudtuk, hogy Polezsájev megformálása méltó lesz Simon művészi rangjához. A siker azonban még a művészeti vezetőket is meglepte.

A színész — életének jó időszakában — gazdag tapasztalatokkal a háta mögött, s az új színház teremtette friss lendülettel fogott a szerephez. Meg kell mondanunk (ezt ő maga sem tagadta), hogy nem minden

Ebben a nagy tudásban és gondolkodásban mégis az a legcsodálatosabb, hogy ember. És Simon György éppen az emberségét tudja leginkább felmutatni. Rendkívül alapos építkezés-sel alakul ki a professzor személyisége. Simon alakításában a legjellemzőbb tulajdonság kétségtelenül Polezsájev fogékonysága. A hajlott kor, a meg-megcsukló, olykor magasabb tónusba váltó hang, az enyhén rogyant járás 75 esztendő terhét érzékelteti. De a figyelő, kutató szemek, a szellem ezernyi szikrázása, a villámgyors reagálások, páratlan szellemi koncentrációról, vitalitásról vallanak.

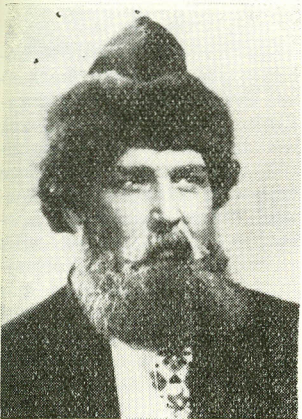
Ebben rejlik Simon György alakításának titka. Szívesen beszél erről a szerepéről, de néhány mondat után már a partnerek — Demeter Hedvig, Paláncz Ferenc, Varga Tibor, Kulcsár Imre — következnek. A színház kollektív művészet...

(Varga Tibor, Simon György, Kulcsár Imre, Demeter Hedvig)

Tarbay Ede:

Egy mesejáték „meséje”

Életemet, lassan húsz esztendeje keresztfonja az írás, és minden írásomba — még a legkisebb műfordításba is — beleszővődött életem. Hogy mennyire így van, csak most döbbenek rá igazán, a „Mese a tűzpiros virágról” ötödik premierje előtt.

Első találkozásom az alap-történettel valamikor 1947—48 táján lehetett. Kamaszkori olvasmányaim közé tartozott Vercors „A tenger csendje” című kisregényének első, füzetes kiadása. Ebben szerepel a német tiszt magyarzkodásaként az elvarázsolt ifjú és a lány története. Az itt szimbolikus jelentést kapott mesére később Cocteau „A szép és a szörnyeteg” című filmjében ismertem rá. Amikor kezembe került Akszakov „A biborszínű virág” című meséje, már-már szinte felújjongtam. Megtaláltam az alapesét, illetve az eredeti népmesének egyik, szláv variációját. A témának különös vonása volt számomra, így szinte természetesen találtam, hogy 1960 tavaszán a televízió egyik rendezője kezembe adta Brauszevics és Karnachova mesejátékának hevenyészett nyersfordítását. Az eredeti darabot már könnyű volt megkeresni: a Gorkij könyvtárban akkor még megvolt Brauszevics mesejáték-kötete, közöttük ez a darab is, az „Alenszkij cvetocsek”. Az eredetileg prózában írt játék formázás közben akaratlanul is versbe kíváncskozott. Átiráskor néhány jelenete szük-

szavúbb lett, másutt viszont nekilendült a gondolat, s az eredeti darab lassan-lassan átalakult, új képekkel gazdagodott, személyes ügyemmé vált, beleszővődött életembe, s életem egy új fordulata lendített újra és újra munkába. Akkor kezdtem dolgozni rajta, amikor kisebbik lányom megszületett, s mire hazakerült, készen is lettem, már csak sorokat, szakvakat cseréltem ki, formázgattam a dialógusokat.

A darab ezután egy éven át az íróasztalomban pihent. Bemutatójára csak 1961-ben került sor — a Rádióban. Sokat köszönhetek ennek az előadásnak — a dramaturgnak, Deraer Évának és a rendező László Endrének, akik újabb, már öndálló rádiójátékok megírására ösztönöztek. Egy barátságot is köszönhettem nekik: a darab zeneszerzőjét, Váry Ferencet akkor ismertem meg. A felvételek alatt találkoztam először Egri Istvánnal, aki akkor a Kalmárt játszotta, s először — és fájdalmas utoljára — itt figyelhettem meg munka közben Rozsos Istvánt, Kikimóra megszemélyesítőjét. Azóta is sajnálom, hogy többé egyetlen rádiós-munkámban sem játszott Lukács Margit, az akkori bemutató Baba Jágája.

Újab öt év telt el, amíg a mesejáték színpadi élete megkezdődött. Elsőnek a Bartók Gyermekszínház mutatta be, Seregi László rendezésében. Nagyon szerettem ezt a színházat — akkor már évek óta dolgoztam „tizenéves” közönségüknek. Darabokat írtam, más darabokhoz dalszövegeket, verseket. Most is öröm volt együtt dolgozni Duka Margittal, a színház első igazgatójával és Kárpáti Gyulával, a dramaturggal, akik sokat segítettek a végső, színpadi formába öntésben. Új betétszámok születtek, s az ábrázolás is árnyaltabb, gazdagabb lett. Külön öröm volt számomra, hogy együtt dolgozhattam feleségemmel, aki itt, majd később a békéscsabai előadás-hoz is a jelmezeket tervezte. Sallangtalan, lényegre törő, stilizált, egyszerre az orosz népművészetet, gyermekrajzokat és papírkivágásos öltöztetőbabákat idéző tervei, formái, tiszta színvilága nagyjából csak emlékeimben maradt meg, és néhány vázlat szekrényében, a rajzai között.

A békéscsabai előadás egyik nagy élménye Balogh Géza barátom rendezői koncepciója és Lévai Sándor díszletel mellett Szentirmai Eva játéka (Baba Jága) volt. Mindhármukat régóta ismertem. Mindhármukkal sokat dolgoztam együtt. Kivél még miskolci dramaturg-körömbe, kivél a televíziónál, kivél nemrég mostani, életemet legtöbb szíllal összekötő munkahelyemen, az Allami Távszínházban. A kaposvári, bábalyi bemutatóra — hiába készült-

tem — nem tudtam leutazni. Egy fájdalmas, szívszorító, hosszú betegség látványa akadályozott meg abban, hogy elmozduljak otthonról, akár egyetlenegy fölösleges pillanatra is. Pedig ismerősök, barátok is ott voltak: Kautitz Ervin, a díszlettervező és Papp István, akit ugyancsak itt, Miskolcon ismertem meg.

Ezek után mit mondhatok most? Várom a bemutatót, azt, hogy újra találkozom Farkas Endrével — akivel az „Armány és szerelem”-ben még együtt is játszottam! — és Sallós Gáborral, akivel elsőéves főiskolás korom óta (akkor készült diploma-rendezésére) nem beszéltem. Várom, emlékeket idézve, a főpróbát és azt, hogy készülve-készületlenül új élményekkel gazdagodjam.

Szerzők műhelyében

Minden színház számára a legfontosabb és legizgalmasabb feladat a kortárs drámairodalom új alkotásait színpadra vinni. Az új magyar darabok bemutatását a szerzőkkel való felelősségteljes együttműködés előzi meg. Az ötlettől a színpadon át a kész darabig hosszú az út. Rendező, dramaturg tapintatos bábáskodása sokat segíthet egy új darab születésénél.

Próza műsortervünk két magyar bemutatója már elkészült, s örömmel közölhetjük, hogy mindkettő kitűnően sikerült. Berkesi András Berci bácsi-ja és Gosztanyi János drámája, a Dániel és a krokodilok már a rendezők kezében vannak, akik munkatársaikkal, a tervezőkkel együtt a színpadi megvalósítás kialakításán dolgoznak. Biztosak vagyunk benne, hogy mindkét bemutató nagy érdeklődést vált majd ki mind szakmai körökben, mind kedves közönségünkönél.

Távolabbi — vagy talán nem is olyan távoli — tervekkel is foglalkoznak már a színház vezetők: a következő, jubileumi évad előkészítésénél. A 150 éves Miskolci Nemzeti Színház nem ünnepelheti meg méltóbban ezt az évfordulót, mint hogy a szezon műsorának középpontjába a magyar drámát helyezi. Ennek érdekében hat drámaíróval kötöttünk szerződést új művek megírására. Ezek a darabok készülnek már, valamennyi érdekes, izgalmas téma, gazdag műfaji változatosságban. Van közöttük dráma, vígjáték, történelmi példázat, szatíra. Hiszük, hogy valamennyi elkészül, színpadra kerül, ha nem is egy évadon belül. Mindenesetre a szerzők neve garancia erre, mert mindannyian drámairodalomunk ismert, tekintélyes művelői. Kedves közönségünk érdeklődésének felkeltésére talán elég, ha a rangos névsort ismertetjük: Bárány Tamás, Berkesi András, Darvas József, Galambos Lajos, Szabó György, Szakonyi Károly. Jó munkát kívánunk nekik!

Tarka Olvasó

Bérlatrekordok születtek az idei évadban. Miskolcon 9129 (1066-tal több, mint az előző évadban), Egerben pedig 3400 (470-nel több) bérlőnk látogatja előadásainkat.

Várakozáson felül jól sikerült az a nagyon jelentős kezdeményezés, hogy nagyüzemeink szocialista brigádjai rendszeres bérletes színházlátogatók legyenek. A Lenin Kohászati Művekben és a Diósgyőri Gépgyárban 380, az egri üzemekben pedig 151 szocialista brigádtag rendelkezik bérlettel.

Művészeink rendszeres kapcsolatot tartanak fenn a szocialista brigádokkal. Patronálják kulturális megmozdulásaikat, fellépéseikkel teszik ünneppélyesébbé rendezvényeiket. November 17-én a Lenin Kohászati Művek szocialista brigád-

jainak vezetőivel találkoztak művészeink: Kanalas László, Komáromy Éva, Csorba Ilona és Dariday Róbert.

Rendszeres kapcsolat alakult ki színészeink és a miskolci szociális otthon lakói között. Időről időre műsorral megy ki egy-egy kis brigád, hogy szórakoztassa az ottlakó nyugdíjasokat. Legutóbb Fehér Tibor és Herédy Éva látogatta meg őket.

Új létesítmény Miskolcon az öregek napközi otthona. A festőipari ktsz és a MIK-Volán brigádjának áldozatos munkájával jött létre ez a kellemes, meleg otthon. A lakók műsoros esttel köszönték meg és köszöntötték azokat a dolgozókat, akik az otthon létrehozásában közreműködtek. Ezen az estén fellépett örökifjú nyugdíjasunk, Bánhid Józsi bácsi, a Miskolci Nemzeti Színház örökös tagja is.

Mit olvasott Jurka László?

Az őszi könyvújdonságok között már címével rögtön szemembe tűnt Molnár Gál Péter új kötete, a Rendelkezésvizsgálat. Nagy élvezettel olvastam végig, hiszen színházról szól, sőt olyan színházi emberekről, akiket ismerek, becsülök, hisz mestereim voltak a főiskolán, asszisztensként dolgoztam mellettünk. Három arképet rajzol meg Molnár Gál Péter: három kitűnő rendező pályáját és portréját. Major Tamásét, Marton Endrét és Várkonyi Zoltánét. Egy egész színház-történelmi korszak, a magyar színjátszás negyedszázados történelme, eredményei és kudarcai fonódnak össze az ő munkásságukkal. Mindhárom más-más elképzeléssel, alkat-tal és lehetőséggel, de közös cél felé tartva alakították ki „színházukat”. Major Tamás Brecht-i ihletésű színpada, Marton Endre térbe vitett mondanivalója, Várkonyi a látászt és valóság viszonylagosságát feszegető koncepciói, melyek megszabták életútjukat, pályájukat.

Molnár Gál Péter kritikus, de a színház egészen kivételes ismerője. Drámaelméleti, színház-történelmi tudása, határozott ízlése, szépirodai tehetséggel párosul. Nézőpontja a színház-tudósé, a megjelenítés — a rendezők művészi, emberi portréja — írói munka.

Min nevetett Hegedűs László?

A Doktor úr rendezése kapcsán jutott eszembe egy régi Molnár-anekdota, amellyel sikerült megnevetetnem együtt-tésünk színeszeit is az egyik próbaszűnetben.

1912-ben Molnár Ferenc — szabvány szerint — beleszerelt darabjai: az Ördög, a Liliom, A testőr hősnőjébe, Varsányi Irénbe. Varsányi férjes asszony volt, a pletyka már-már válásról beszélte, a lapok botránnyos jelenetekről írtak a férj és az író között, az úgy vége az lett, hogy Molnár Ferenc veronállal megmérgezte magát — és életben maradt.

A szerencsés kimenetelű öngyilkosság után Bródy Sándor, Molnár atyai barátja, aki maga is követett el már nem kevésbé szerencsés öngyilkossági kísérletet, pisztollyal és csekély sérüléssel, kitartóan ugratta a Fészek kártyaasztalánál író- és öngyilkostársát.

— Nem komoly ember maga, Feri — mondta fitymoló közlegyintéssel. — Méreg... veronál... Ez is öngyilkosság? Ugyan már...! Nem szégyelli magát? Piti dolog ez...

Molnár egy darabig hallgatta, hallgatta, közbe is szólt egyszerű-kétszer, aztán, mikor sehogysem akart végezhakadni Bródy prédikációjának, dühösen kifakadt:

— Ide figyeljen, Sándor bá'! — csapott az asztalra. — Ne szaporítsuk a szót! Az tanítson engem öngyilkosságra, akinek sikerült!

filmjéhez. Ugyanebben a filmben szerepel még Kanalas László is. A MAFILM új produkciójában, a Tűzoltó utca 25-ben Demeter Hédit hívta meg az egyik szerepre Szabó István rendező. A tv-nézők hamarosan képernyőn láthatják Simon Györgyöt, a Párbaj című tv-filmben, amelynek forgatását nemrég fejezték be.

„Hun beugrik — hun ki” — no, nem a kecskeméti halastó notában szereplő békáról van szó, hanem a Cigánybáró főszerepéről, Barinkayról. A november végi első hideg téli napokon hirtelen megbetegedett, berekedt bonvivánunk, Rózsa Sándor. Tarnay Gyula, az Állami Operaház kitűnő művésze bravúros beugrással vette át tőle a szerepét. Déliben, 12 óraker sikerült telefonon elérni, azonnal vonatra ült, fél négykor már próbált, este pedig megmentette az előadást. Vállalta a további egy héten át tartó előadássorozat

hat előadását is, balszerencsésére azonban hét végére őt is elérte az énekesekeket sújtó nemezsis — ő is berekedt. Vasárnap délután már helyette kellett a félig gyógyult Rózsa Sándornak Barinkayt énekelnie.

Közkívánatra: újra műsoron a *Lopj kevesebbet!* című évadkezdő prózai darabunk. Rendkívüli sikerrel, telt házakkal ment, mindkét színházunk közönsége szívesen fogadta a szórakoztató olasz komédiát. Miskolcon sokan vannak, akik a produkció egri átköltözése miatt novemberben már nem nézhették meg, ezért januárban újra műsorra tűzzük néhány előadásban Dario Fo nagy sikerű darabját.

MAX REINHARDT GONDOLATAI A SZÍNHÁZRÓL

Az emberi nem legnagyobb adománya az egyéniség. A művészetekben az egyéniség a döntő tényező: ez az az eleven mag, amelyet minden néző színi munkában keresünk.

Csak az a művészet él, amelynek legbensőbb szentélyében az emberi szív dobog.

A színház legfőbb célja az igazság, mégpedig nem a mindennapok külsőséges, naturalista igazsága, hanem a lélek végső igazsága.

A színjátszás legerősebb fegyvere az őszinteség, a végsőig vitte, a legbensőségesebb, legizőbb őszinteség.

Mit főzött Orosz György?

A választ azzal kezdem, hogy jómagam nem kötöttem kötenyt és nem álltam a gáz-tűzhely mellé, feleségem tette ezt meg helyettem, de a főzés alapanyagát, a vadat magam ejtettem el, és a receptet is én adtam hozzá. Most van ugyanis a vadászati főszezon, s vasárnaponként szívesen hódolok sportszendélyemnek. Ugyancsak gyakran kísérletezem a vadhúsok elkészítésének különböző módjaival. Ezek egyike a tűzdelt fácánmell-szelet.

Csak fiatal, gyengehúsú fácskából készíthető, melynek mellehúsát lefejtjük a csontjáról és vékony szeletekre vágjuk. Szalonnával megtűzdeljük, megsózzuk, megborsozzuk és liszbe mártjuk. Közvetlen tálatás előtt serpenyőbe a zsírt megforrosítjuk és erős tűzön, nyílt láng felett előbb az egyik, majd másik oldalát piros ropogásra sütjük. Mindez csak néhány másodpercet igényel, ha tovább sütjük, rágós lesz. A zsírt leszűrve róla, 5 dekányi vajot teszünk rá, s fe dővel letakarjuk tálatásig. Előmelegített tálon párolt rizsre téve, levéllel megöntözzük és szalmaburgonyát, külön tálatában pedig áfonyát adunk hozzá.